

INDIVIDO TEISĖS IR VISUOTINIS GĖRIS

Doc. dr. Kazys Meilius

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Šeimos teisės ir civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 45 93
Elektroninis paštas stcpk@ltu.lt

Pateikta 2002 m. vasario 4 d.

Parengta spausdinti 2002 m. balandžio 17 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės filosofijos katedros vedėjas prof. habil. dr. Alfonsas Vaišvila ir šios katedros doc. dr. Saulius Arlauskas

S a n t r a u k a

Visuotinio gėrio ir atskiro individo raiškos santykiai visais laikais buvo aktualūs. Politiniai režimai dažnai suabsoliutina vieną arba kitą tų santykių narį. Sprendžiant šią bendrojo ir asmeninio gėrio sąveikos problemą svarbu išsiaiškinti, kaip ją traktuoja tarptautinė bendrija ir Bažnytinė doktrina, ir kaip tos problemos sprendimai sąveikauja su bendrąja teisės raida. Analizuojant *Visuotinę Žmogaus Teisių Deklaraciją* ir Katalikų Bažnyčios Magisteriumą galima geriau suprasti *viešojo moralumo*, *viešosios tvarkos* ir *viešosios nuomonės* turinį ir reikšmę individualiojo ir visuotinio gėrio sąveikai.

Pagrindinės sąvokos: visuotinis gėris, moralinė kokybė, žmogaus teisės, *ius*, *lex*, laisvė, pareiga, atsakomybė.

Dabartinėje visuomenėje populiariausia tema – žmogaus teisės. Ji glaudžiai susijusi su teisės ir moralės santykiu. Šį santykį svarbu nuolat svarstyti, kad nenutoltume nuo prigimtinių teisių sampratos. Naujoji teisės kalba virtualiai stengiasi išreikšti visus praktinio mąstymo poreikius, tačiau tokios ambicijos viską apibrėžti įstatymais be moralinės vertybinės sampratos teisinę struktūrą gali padaryti mažiau suprantamą, neaiškią ir alogišką.

Didėjant savųjų teisių reikalavimams ir jų pateisinimams šiandieninės teisės kūrimas norom nenorom reikalauja įvardyti vertybes bei principus, kurie nebūtinai turi būti išreikšti teisiniais terminais. Apmąstant bendruomenės, teisingumo, autoriteto, teisės ir pareigų sąvokas galiojančią teisę reikia vertinti prigimtinės teisės požiūriu. Antrojo Vatikano susirinkimo Pastoralinėje Konstitucijoje *Gaudium et spes (41)* [1] rašoma, jog mes esame gundomi manyti, jog tik tada visiškai išlaikomos mūsų asmeninės teisės, kai atsižadame dieviškojo įstatymo normų. Tad kokia yra mūsų teisinės kalbos analizė bei teisinių rezultatų apibendrinimas?

Žmogaus teisių elementarioji gramatika skirta tam, kad teisingai nustatytume asmenų tarpusavio santykį. Tai kartu yra būdas matyti nagrinėjamą objektą ne tik savo, bet ir *kito* akimis, kuriam kažkas priklauso, ir kuriam būtų padaryta žala, jei jam tai nebūtų suteikta.

Poreikis pažinti, kas yra teisinga, skatina atskleisti termino *ius* reikšmę ir jos istorinį vertinimą Europos klasikinėje kultūroje. Žodis *ius* savo akademinę „karjerą“ pradėjo romėnų teisėje. Lygindami tikėjimus ir įstatymus matome, kaip pirmąkart religija kūrė graikų ir romėnų šeimą, įsteigė santuoką ir tėvo autoritetą, įtvirtino tarpusavio santykių formą ir įteisino nuosavybės bei paveldėjimo teisę. Ta pati religija, padidinusi ir išplėtusi šeimą, sukūrė dar didesnį susivienijimą – miestą. Dėl jo įtakos atsirado papročiai, taisyklės, įstatymai. Religinė idėja senovės žmonėms buvo įkvepiantis ir visuomenę organizuojantis principas. Dėl to romėnai pirmieji atskyrė dieviškąją teisę *fas* nuo žmonių sukurtosios teisės *ius* [2, p. 347–354].

Vėliau *ius* prasmė romėnų tekstuose tapo kontroversijų objektu. Nagrinėdami šią istorinę *ius* schemą pažvelkime, ką *ius* reiškė Tomui Akviniečiui, teologui ir filosofui, pakankamai gerai susipažinusiam su savo epochos romėnų teisės sistemomis. Tomas Akvinietis savo sudėtingą studiją apie teisingumą pradeda *ius* analize ir pateikia nemažai reikšmių. Pasak Tomo Akviniečio, pagrindinė reikšmė – „*teisingas dalykas savyje*“. *Ius* jam pirmiausia reiškia ne teises, o teisingumą. Iš konteksto matyti, kad šiai sąvokai jis priskiria ir veiksmą, ir objektą, ir santykius, kurie tampa *ius* objektu. Toliau Tomas Akvinietis išvardija antrines iš *ius* (teisingumo santykių) išplaukiančias reikšmes: *menas pažinti teisingumą, šiam menui pradžią suteikianti taisyklė, įstatymas, taip pat vieta, kur vykdomas teisingumas* (teismas), ir galiausiai, *teisėjo, vykdančio teisingumą, skelbti sprendimai, net jei jie būtų neteisingi* [3, p. 277, 281].

Jeigu peršoksime maždaug 340 metų ir pavartysime ispanų jėzuito ir teisininko Francisco Suarezio traktatą apie įstatymą (1610), rasime kitų *ius* reikšmių. *Ius* pirmiausia siejama su *moraline galia* (*facultas*), kurią turi kiekvienas žmogus, arba su tuo, kas jam *priklauso* [4]. Tą *ius* reikšmę, kuri Tomui Akviniečiui buvo pagrindinė, F. Suarezas pamini tik prabėgomis.

Netrukus po F. Suarezio traktato pasirodžiusiame H. Grotiaus veikle *De Jure Belli ac Pacis* (1625) terminui *ius* priskiriama teisingumo prasmė. Toliau H. Grotius smulkiau aiškina *ius* ir susieja jį su asmeniu, t. y. su asmens moraline kokybe, kuri padaro jį pajėgų ir kompetentingą kažką atlikti teisingai. *Moralinę kokybę* siaurąja prasme F. Suarezas skirsto į tobulą (*facultas*) ir netobulą (*aptitudo*) [5, p. 406–408, 433–448].

Nors juridinė romėnų tradicija labiau paveikė H. Grotių negu F. Suarezą, tačiau ir H. Grotius yra toje pat takoskyros pusėje kaip ir F. Suarezas: *ius* sąvokai jis priskiria tai, ką kažkas turi, o tai pirmiausia yra galia/valdžia arba, kitaip tariant, laisvė. Tai atspindi ir pagrindinę Tomo Akviniečio *ius* reikšmę, išskirtinai susietą su naudos gavėju teisingų santykių principu, t. y. pirmiausia su tuo, ką jis daro arba privalo daryti.

Skirti *ius* ir *lex* po keleto metų ragino T. Hobbesas, nes *teisėje* esą slypi laisvė veikti arba susilaikyti nuo veikimo, tuo tarpu *įstatymas* apriboja ir įpareigoja pasirinkti viena iš dviejų, todėl įstatymas ir teisė skiriasi kaip laisvė nuo pareigos [6, p. 124, 469–488].

Tai nėra bandymas atsukti laikrodį atgal. Moderni teisių idioma yra lankstesnė ir ją galima panaudoti specifiškiau ir tiksliau negu ankstesnį *teisės* (*ius*) terminą. Tačiau naudinga prisiminti, kaip *teisės* (įskaitant laisvę) ir *pareigos* kategorijomis naudojosi rafinuoti klasikinės romėnų teisės juristai. Norint geriau suvokti, kaip terminas *ius* skambėjo romėnų juristo ausims, palyginti su moderniu posakiu teisė, pakanka pacituoti trumpą Gajaus veikalo *Institutiones*, parašyto antrajame amžiuje po Kristaus, ištrauką:

„Miesto fondai turi teisę (*ius*) statyti aukštą gyvenamąjį namą, kuris užstotų šviesą kaimyniniam namui, arba nestatyti jo tokio aukšto, bijant, kad kaimyniniam namui teks mažiau šviesos ...“ [7].

Ši ištrauka akivaizdžiai parodo, kad termino *ius* negalima traktuoti vien savanaudiškai, kitaip nebūtų prasmės kalbėti apie *teisę nestatyti tokio aukšto namo, bijant kad kaimynams teks mažiau šviesos*.

Kai kurie antropologai, studijuodami tam tikras Afrikos genčių teises ribas, atskleidė, jog joms svarbiausia tai, *kas privaloma*, o tai, kas privaloma juridinių santykių požiūriu, nukreipta dviem kryptimis: *kas privaloma iš kažko* ir *kas privaloma kažkam*. Genčių santvarkoje galima pastebėti pareigos ar įsipareigojimo svarbą. Tai nebūdinga šiuolaikinei Vakarų visuomenei, kurioje yra pabrėžiamos tik teisės [8]. Tačiau *teisės* nėra mažiau svarbus ar vertingesnis dalykas už pareigas, nes bendrasis gėris atsiranda iš kitų asmenų pareigingumo, o tai ir sudaro teisę, nes pareiga rodo, kad iš kito asmens tam tikro gėrio reikalaujama pagrįstai ir teisingai.

Naujoji žmogaus teisių samprata yra lanksti ir tiksli priemonė teisingumo reikalavimams išreikšti. Tačiau dažnai atsitinka taip, kad ji pati trukdo aiškiai nustatyti tikslus reikalavimus. Juk teisingumas pasireiškia įvairiais įsipareigojimais, projektais ir įvairiausiais atliekamais ir neatliekamais veiksmais... Būtent jie leidžia įgyvendinti gėrį, visuotiną gerovę. Net ir tam individui, kuris mąsto tik apie savo asmeninę naudą, sunku suskaičiuoti, kiek veiksnių nulėmė visuotinio gėrio atsiradimą, kuris savo ruožtu lėmė jo asmeninį gėrį.

Visuotinė Žmogaus Teisių Deklaracija (1948) yra pavyzdys ne tik Suvienytųjų Tautų Generalinės Asamblėjos Paktams dėl *civilinių ir politinių teisių* bei *ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių sudarymo* (1966), bet taip pat yra nesunkiai pritaikomas *Europos žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių apsaugos Konvencijoje* (1950). Stebėtina, kad pastarosios normos tapo pavyzdžiu daugeliui valstybių, tapusių nepriklausomomis nuo 1957 metų, nes šių teisių deklaracijas valstybės nedviprasmiškai patvirtino savo Konstitucijose. Gerai apmąstyti dokumentai verti dėmesio visų, norinčių spręsti gyvenimo problemas bendruomenėje prigimtinais, žmogiškais ir pozityviais teisiniais terminais.

Derėtų pabrėžti skirtingas *Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos* ir *Europos žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos* pateikimo formas. Skirtumas tas, kad abiejuose dokumentuose vartojamos dvi formos: viena jų sako, kad *kiekvienas individas turi teisę į ...*, o antra – *nė vienas individas negali būti ...* [9]. Dviejų skirtingų formų vartojimo negalima priskirti loginei paikystei arba stiliaus paieškų įvairovei. Loginis pagrindas gali būti geriau suprastas įsigilinus į antrąją formą, kuri yra bendra visiems minimiems dokumentams, t. y. jog paskelbtų *teisių ir laisvių vykdymas yra pavaldus apribojimams*.

Vienuose dokumentuose, pavyzdžiui, Europos konvencijoje, tokie apribojimai išvardijami straipsnis po straipsnio kartu su atitinkamomis teisėmis, kituose apribojimas minimas tik vieną kartą, kalbama bendraisiais terminais.

Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos 29 straipsnyje sakoma, kad:

- 1) kiekvienas individas turi pareigų visuomenei, kurioje gali laisvai ir visapusiškai vystytis jo asmenybė;
- 2) įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis joks žmogus negali patirti apribojimų, išskyrus įstatymo numatytus, vien tam, kad būtų garantuota, jog bus pripažįstamos ir gerbiamos kitų žmonių teisės ir laisvės siekiant patenkinti teisingus moralės, viešosios tvarkos ir visuotinės gerovės reikalavimus demokratinėje visuomenėje;
- 3) šios teisės ir laisvės negali būti įgyvendinamos, jeigu prieštarauja Suvienytųjų Tautų Organizacijos tikslams ir principams.

Reikia pasakyti, jog 29(2) straipsnio apribojimai taikomi vardan *teisių ir laisvių*. Tai leidžia manyti, jog jie netaikomi tais atvejais, kai neapibrėžiamos teisės ir pateikiami neleistini reikalavimai. Tokiais atvejais vartojama tokia forma kaip, pavyzdžiui, *nė vienas individas negali būti ...* Ši forma yra baigtinė. Kitu atveju straipsniai parodo griežtą sprendimų procesą, ir toks teisių apibrėžimas negali būti užbaigtas paprastu apeliavimu į kokią nors atskirą teisę. Nepaisant to, šios teisės yra *pagrindinės* ir *nepažeidžiamos*, jas paveldi *kiekvienas* asmuo [10].

Baigtine forma suformuluoti straipsniai turi savo vidines kvalifikacijas. Pavyzdžiui, 9 straipsnyje sakoma, kad *nė vienas individas negali būti savavališkai areštuotas...* 5 straipsnyje sakoma, jog *nė vienas individas negali būti kankinamas...*, o interpretuojant 29 straipsnį galima sakyti, kad *nė vieno teisės negali būti ribojamos*. Taigi *teisė nebūti kankinamam*, jeigu taip galima pasakyti, nėra *teisė* 29 straipsnio prasme, nes negali būti pateisinami jokie kankinimo veiksmai, atliekami vadovaujantis *viešosios tvarkos teisėtų reikalavimų* principais. Štai kodėl *teisė nebūti kankinamam* galima vadinti absoliučia teise be jokių apribojimų.

Visuotinėje Žmogaus Teisių Deklaracijoje vartojamą formą galima lengviau suprasti atidžiau panagrinėjus specifines apribojimų priežastis, kurių išsiskiriami keturi tipai. Privaloma:

- 1) pripažinti ir užtikrinti kitų teises ir laisves;
- 2) vykdyti teisingus moralinius reikalavimus demokratinėje visuomenėje;
- 3) vykdyti teisingus viešosios tvarkos reikalavimus demokratinėje visuomenėje;
- 4) vykdyti teisingus bendros gerovės reikalavimus demokratinėje visuomenėje.

Ketvirtoji priežastis turėtų patraukti dėmesį savo platumu. Jeigu remtumėmės teisės teorijomis, aptariančiomis *individualizuotus politinius tikslus*, nepavaldžius visa apimančiam kolektyviniam gėriui, bendriesiems interesams, bendrajai naudai, pamatytume, kad toks aiškinimas neatitinka *bendrąjį gėrį* formuojančių *Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos* 29 straipsnyje nurodytų bendrumo principų. Apibrėždami ir aiškindami teises negalime remtis nenuosekliomis arba beprasmeis sąvokomis, kurios kartu iškraipo ir padaro nenuoseklų

visa apimančio kolektyvinio gėrio sampratą. Realus žmonių bendruomenės gyvenimas nėra ribotas techninis kontekstas. Apibrėžiant teisingumą visada reikia nustatyti, kuo jis matuojamas [11].

Skaitant minėtus straipsnius nesunku įžvelgti šiuolaikinio žmogaus teisių *manifestą*. Tačiau tai yra ne kas kita kaip paprasčiausios bendrojo gėrio nuostatos, pasireiškiančios įvairiais atskiro individo poreikių aspektais. Kiekvienas bendrojo gėrio aspektas kiekvienu atskiru atveju turi būti rimtai įvertinamas, ypač tų, kurie yra atsakingi už visų žmonių tinkamą viešąjį gyvenimą.

Ką tik išnagrinėtos plačių žmogaus teisių galimybės ir jų apribojimai įtikinamai reikalauja užtikrinti privalomą pagarbą kitų teisėms ir laisvėms, nes nei *moralė*, nei *viešoji tvarka* neturi tikslios išraiškos.

Dviprasmiška *moralė* samprata atsiranda tada, kai terminas *moralė* gretinamas su būdvardžiu *viešoji*, tarsi būtų *viešoji moralė* ir *nevieša moralė*. Vartojamas pasakymas *viešoji tvarka* irgi tarsi skatina dviprasmybes, tačiau *common law* sistemose tai reikėtų bendrą tvarkos buvimą (t. y. viešos rimties, ramybės, saugumo...). Prancūzų ir ispanų vertimuose *ordre public* ir *orden publico* sutapatinami su *civil law* sąvoka, kuri yra tokia plati kaip *public policy* ir *common law* [12, p. 233].

Antrasis Vatikano susirinkimas, skelbdamas teisę į laisvę tikėti, išpažinti ir praktikuoti savo religiją, irgi užbaigia mintį, tarsi visi reikalingi šios teisės apribojimai galėjo būti išreikšti vienu viešosios tvarkos terminu. Religinės laisvės deklaracijoje *Dignitates Humane* rašoma, kad „naudojantis visomis laisvėmis turi būti laikomasi moralinio principo dėl asmeninio ir socialinio atsakingumo: naudodamiesi savo teisėmis atskiri žmonės ir socialiniai susibūrimai moraliniu įstatymu įpareigoti atsižvelgti tiek į kitų teises, tiek į savo pareigas kitų žmonių atžvilgiu, tiek į bendrą visų žmonių gerovę. Su visais raginama elgtis teisingai ir žmoniškai. Kadangi visuomenė turi teisę apsisaugoti nuo piktnaudžiavimo, galinčio kilti religinės laisvės dingstimi, vadinasi, civilinei valdžiai reikia pasirūpinti, kad tokia apsauga būtų vykdoma. Tai turėtų būti daroma ne savo nuožiūra ar neteisėtai rodant kuriai nors šaliai palankumą, bet vadovaujantis teisės normomis, atitinkančiomis objektyvią moralinę tvarką, kaip to reikalauja tiek veiksminga visų piliečių teisių apsauga ir taikus jų suderinimas, tiek pakankamai geras rūpinimasis viešąja tvarka, pasireiškiančia geru sugyvenimu laikantis tikrojo teisingumo, tiek privaloma viešosios moralės apsauga. Visa tai sudaro pagrindinę visuomenės gerovės dalį ir priskiriama viešosios tvarkos sąvokai“ [13].

Esant tokioms terminologijos problemoms, kodėl nesakyti, kad tik apribojus asmens naudojimąsi teisėmis galima išsaugoti pagarbą kitų teisėms? Nors kiekvieną savo teisių susiaurinimą galima būtų pavadinti pagarpa kitų teisėms, tačiau viešosios moralės, viešosios sveikatos ir viešosios tvarkos vertinimas visose šiuolaikinėse teisių deklaracijose neiškreipia teisės suvokimo ir nėra neapgalvotas.

Matome, kad naujasis kalbėjimas apie teises kuriamas pagal aiškiai neišreikštą dviejų individų santykio modelį. Kalbėjimas apie savo teises pirmine reikšme labiau pagrįstas naudos principu, kuris pripažįsta naudą atskiram individui, išskirdamas jį iš kolektyvinės visuomenės, nesvarbu, kas tai būtų – šeima, bendruomenė, draugai, tėvynainiai. Tačiau *viešasis moralumas* ir *viešoji tvarka* (net siaura *common law* prasme) yra bendra nauda visiems. Išskirtinis savo teisių pabrėžimas visuomeniniame kontekste visada yra nesutarimų priežastis [14, p. 234].

Santuoka yra ypatinga sutartis, bet mūsų laikais žmogus dažnai ją nuvertina. Niekas iš kitų šeimos narių paprastai nepagirs žmogaus *laisvo* gyvenimo teisės–užgaidos, kuria vadaudamasis jis siektų turėti lytinių santykių ne šeimoje, netgi jei žmogus stengtųsi įrodinėti, kad tai jo asmeninis reikalas. Be to, beveik visi kiekvienos besidauginančios bendruomenės nariai supranta, kad daugiau kaip ketvirtį savo gyvenimo praleidžia būdami vaikai, o vėliau kitą ketvirtį būna tėvai ir augina savo vaikus, bet lytinių santykių su jais neturi. Jei tiesa, kad lytiškumas yra galinga jėga, padedanti asmenybei ir žmonių gerovei atsiskleisti, sustiprinanti, integruojanti žmones, tai kodėl pagal žmogaus lyčių psichologiją kitus asmenis linkstama matyti tik kaip kūniškus objektus? Kodėl jų trokštama tik dėl to, kad jie gali suteikti malonumą bei seksualinį atsipalaidavimą, kodėl jie klasifikuojami daugiau kaip erotiniai daiktai, o ne

autentiškai jaučiantys ir turintys savo individualius gyvenimo planus asmenys? Būtų nuoseklu kurti aplinką, kurioje ir vaikai būtų auklėjami pagal lytines užgaidas. Tėvai jiems turėtų netrukdyti ir net padėtų atsikratyti kuklumo, skatintų neasmeniškumą, impulsyvų egoistinį seksualumą. Ką reikėtų tokia aplinka, pagrįsta vien tik savo teisėmis, apie kurią kalbame? Deja, taip nėra. Žinant, kad lytiškumas yra bendro gėrio reikalas, jis ribojamas įstatymais, kurie riboja šios *asmeninės* teisės naudojimą, ir to nauda niekas neabejoja. Dėl to galima tvirtinti, kad ir šiais laikais nėra klaida vartoti pasakymą *viešasis moralumas*. Šia visuotine nuostata naudinga ne tik išlaikyti reikiamą tarpusavio pagarbą, bet ir sveiką fizinę aplinką, pasitikėjimo struktūrą, kuri iš esmės yra visų narių, o ypač silpnųjų, gerovės dalis.

Neginčijamas yra dalykas, kad žmogaus teisėmis saugiai galima naudotis tik sveikoje aplinkoje, kur egzistuoja tarpusavio pasitikėjimas, pripažįstama pagarba bei bendras interesas, kur silpnajam nereikia bijoti stipriojo kaprizų.

Kai jokio įstatymo neturintys pagonyis iš prigimties vykdo tik įstatymo reikalavimus, tada jie – neturintieji įstatymo – yra patys sau įstatymas (Rom 2,14). Čia reikėtų kalbėti ne apie politinę, o apie moralinę demokratiją, nes teisingumo siekimas yra vidinis žmogaus bruožas. Ir Ciceronas, ir Augustinas mato stiprią valstybę, pagrįstą doroviniais saitais. Be jų valstybė ir tauta būtų niekas, paprasčiausiai „didžiausias plėšikavimas“ [15, p. 197]. Kaip sako Ulpianas, cituodamas Celsą, „Teisingumas yra tvirtas ir nuolatinis siekimas suteikti kiekvienam žmogui jo teises. Teisės priesakai yra šie: gyventi garbingai, nedaryti žalos kitam, kiekvienam atiduoti tai, kas jam priklauso. Jurisprudencija yra dieviškųjų ir žmogiškųjų dalykų išmanymas, kas teisinga ir kas neteisinga“ [16]. Taigi teisininkas yra *teisingumo kunigas*, praktikuojantis tikrąją filosofiją, o ne apsimetėlis, jos mėgdžiotojas. Šiuolaikinis *teisingo įstatymo* šalininkas R. Stammleris tokį tikėjimą teisingumu vertina kaip Romos jurisprudencijos šlovės viršūnę, nes pirmieji teisininkai turėjo drąsos pakelti žvilgsnį nuo kasdienių klausimų į visumą, o svarstydami konkretaus atvejo statusą jie mintis nukreipė į visos teisės kelrodę žvaigždę, tiksliau tariant, į teisingumo įkūnijimą gyvenime [15, p. 202].

Kai laisvė suprantama kaip sugebėjimas atsiverti vertybėms, joms asmeniškai pritarti, su vidiniu įsitikinimu ir asmeniniu pasiryžimu nuspręsti jas įgyvendinti, tada įstatymas ir teisė atsiskleidžia savo žmogiškąja esme. Teisingai suprasta laisvė padeda suprasti, kad reikalingi teisingi įstatymai, vedantys žmones į bendrą laisvę ir sugyvenimą bei kuriantys visuotinį gėrį.

Išvados

Apibendrinant tai, kas buvo aptarta, viena vertus, neturėtų būti sakoma, kad žmogaus teisės ar naudojimas jomis yra pajungtas bendrajam gėriui, nes žmogaus teisių laikymasis yra pagrindinis bendro gėrio elementas. Kita vertus, galima teisingai tvirtinti, jog beveik visos žmogaus teisės yra pajungtos vienos kitoms arba vienos kitų ribojamos. Be to, jos ribojamos bendrojo gėrio, kurį išreiškia labai plačios žmogaus teisių sąvokos, pavyzdžiui, *viešasis moralumas*, *viešoji tvarka*, *viešoji nuomonė*. Taigi mes bent jau pagrindinių gėrio ir teisingumo principų prasme siekdami racionaliausio, visuotinio, nekintamo ir dieviško tikslo „tampame įstatymų vergais, kad būtume laisvi“.

Žmogaus doros reikšimosi ir atsakomybės sritis privalo būti paremta ne tik politinių vertybių propagavimu, bet ir racionaliū doru mąstymu. Žmogų reikia *laisvinti* veikiant jo protą. Jei veikiami jausmai, reikia įrodinėti visuotinio gėrio reikšmę kiekvienam individui. Žmogaus neišlaisvinsime vien pataikaudami jo, savo arba atskiros grupės jausmams ir taip darydami įtaką valiai. Apeidami protą (kartais taip elgiasi žiniasklaida, įstatymų leidėjai, priimančios neracionalius bei nemoralius įstatymus) ir nesakydami visuotinės bei tikrosios tiesos (arba sakydami jos tik dalį) mes užslėpta forma prievartaujame žmogų, neleidžiame jam susimąstyti, atsirinkti, kas gera ir kas bloga. Pataikaudami įvairiems interesams kuriame panašiai jaučiančių žmonių organizacijas, išstumiančias iš visuomenės ne tik racionalų ir teisingą mąstymą, bet kartu be graužaties teisine savo poelgius prieš negalinčius apsiginti asmenis. Štai kodėl tik visuotinio, moralinio ir prigimtinio gėrio kontekste galima užtikrinti žmonijos ir kiekvieno žmogaus ateitį.

LITERATŪRA

1. **Pastoralinė Konstitucija** apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes // II Vatikano Susirinkimo nutarimai*. – Kaunas, 1994.
2. **Nisbet R. A.** Sociologijos tradicija. – Vilnius, 2000.
3. S.T. II–II, q. 57, a.1c, ad 1, ad 2; taip pat apie teisę žr. S.T. I, q. 113, a. 1; I–II, q. 9. 5 ad 3; q. 14, a. 1 ad 3; q. 94, a.2 ad 2 // **S. Thomas Aquinas**. *Summa Theologica*. I–V. – New York, 1981; **Sabine G. H., Thorson T. L.** *Politinių teorijų istorija*. – Vilnius, 1995.
4. **Suarez F.** *De Legibus*. I, II, 5.
5. **Grotius**. *De Jure belli ac pacis*, I, I, III, IV; **Sabine G. H., Thorson T. L.** *Politinių teorijų istorija*.
6. **Leviatano** (1651). cap. XIV. it. vertimas G. Micheli. La Nuova Italia. – Firenze, 1976; **Sabine G. H., Thorson T. L.** *Politinių teorijų istorija*.
7. *Institutiones*. II, 14; panašų *ius* supratimą pateikia ir *Digesto*. VIII. 2, 2.
8. **Gluckman M.** *The Ideas in Barotse Jurisprudence*, Manchester. 1972. 2nd ed., p. XXV, p. XIV, n. 18.
9. **Visuotinė Žmogaus Teisių Deklaracija**. 3; 4; 5; 13/1; 17/1; 17/2; 5/1 straipsniai.
10. **Visuotinė Žmogaus Teisių Deklaracija**. Preambulė ir 2 str.
11. **Aristotele**. *Etica Nicomachea*. 1138b.
12. **Finnis J. M.** *Legge naturale e diritti naturali*. – Torino, 1996.
13. **Religinės** laisvės Deklaracija *Dignitatis humane, II Vatikano Susirinkimo nutarimai*. – Kaunas, 1994.
14. **Finnis J. M.** *Legge naturale e diritti naturali*.
15. **Sabine G. H., Thorson T. L.** *Politinių teorijų istorija*. – Vilnius, 1995.
16. *Digesto*. 1. 4. 1.

Individual Rights and Common Good

Dr., Assoc. Prof. Kazys Meilius

Law University of Lithuania

SUMMARY

*The manifestation of the common good and the manifestation of the individual rights and interests are always the subject of major importance in the legal discussions. The political societies often overestimate one or another manifestation. The international opinion and the doctrine of the Church have their own position regarding this problem. Also it is useful to keep in mind the evolution of the legal systems. The **International Declaration of Human Rights** and the teaching of the Catholic Church could enable us to understand more clearly the content of the **common morality, common order, common opinion** in the context of the common good and the individual rights.*